

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

УТВЪРДИЛЪ

Силвия Филева

Директор на ОУ „Константин Арабаджиев“

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В ОУ „КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ“ – ГР. ВАРНА

Разработена във връзка с Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъма за неговото прилагане съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017г. на Министъра на образованието и науката

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Какво е насилие?

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството над детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

☐ Физическо насилие е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

☐ Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда“.

☐ Сексуално насилие е използването на детето за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" №1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

□ Пренебрегване е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин“.

Проявите на тормоз в училище най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

□ Физически тормоз – например - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

□ Психически тормоз – например подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на лични вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и

разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

□ Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накръняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смушаваща, враждебна, деградираща /принизяваща/, унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н до по-екстремни форми на нападение и насилие.

□ Кибернасилие и Кибертормоз – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без неговото съгласие, кражба на самоличност /профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др./

Ключови в разбирането на тормоза са следните характеристики на това поведение:

- 1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;**
- 2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира**
- 3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.**

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

II. РАЗЛИКА МЕЖДУ ТОРМОЗ И ЗАКАЧКИ ИЛИ ИГРА МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ

Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата.

- ☐ Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- ☐ Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.
- ☐ Ако ученикът не се чувства добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз
- ☐ Ако ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз;
- ☐ Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз
- ☐ Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени /височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр./ тогава може да е тормоз.
- ☐ Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- ☐ Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз.

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кычиев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

Учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават, да не се наранят, когато се касае за приятелска игра. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

III. ПРИЗНАЦИ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Разпознаването на насилието и тормоза включва следните физически и поведенчески признаци:

- ☐ Различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- ☐ Неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- ☐ Безпокойство и крайности на поведението – от агресивност до пасивност;
- ☐ Лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- ☐ Прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- ☐ Влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- ☐ Влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- ☐ Чести отсъствия от определени часове
- ☐ Детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- ☐ Агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- ☐ Внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- ☐ Бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- ☐ Загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- ☐ Употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване /постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сменя косата си/;
- ☐ Психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен.
- ☐ промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи
- ☐ Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение /имитация на сексуален акт, разголване,

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца/

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

IV. ПРИНЦИПИ И ОСНОВНИ ЦЕЛИ

В основата на училищната политика е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и насилието в ОУ „Константин Арабаджиев“ – Варна и изграждането на сигурна училищна среда.

Политиката и всички свързани с нея документи се основават на следните принципи:

- ☐ Позитивна култура и климат, които приемат различието и разнообразието и се базират на принципите на приобщаващото образование; дават възможност за развитие на сигурна среда, в която децата открито споделят и обсъждат теми, свързани с насилието; насърчават взаимоотношения на уважение сред цялата общност;
- ☐ Ефективно лидерство
- ☐ Прилагането на цялостен институционален подход;
- ☐ Споделено разбиране за насилието и тормоза и последиците;
- ☐ Подкрепа и мотивиране на децата и служителите, в т.ч. информиране, обучение, консултиране, супервизия и изграждане на капацитет за справяне с насилието;
- ☐ Въвеждане на образователни стратегии и дейности за превенция / вкл. мерки по информиране/, които: развиват емпатия и уважение сред децата; ясно адресират агресивно поведение; изграждат нулева толерантност към всички форми на насилие.
- ☐ Системност и регулярност при вписване, изясняване и прилагане на мерки и последващи действия в случаи на насилие и тормоз;
- ☐ Координация и последователни усилия от страна на институцията за изграждане на мрежа от взаимовръзки и взаимодействия за изграждане на по-сигурна среда
- ☐ Партньорство с родителите
- ☐ Непрекъсната оценка и проследяване на ефективността на цялостната политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз;

2. Основни цели:

- ☐ Създаване на позитивна култура и климат в училище
- ☐ Повишаване на осведомеността на всички заинтересовани страни в процеса; разработване на превантивни мерки
- ☐ Разработване на мерки за интервенция
- ☐ Предоставяне на подкрепа на участниците в ситуация на тормоз и насилие

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кыгчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

□ Провеждане на обучителни дейности и запознаването на всички участници с дейностите на превенция и интервенция, както и сътрудничество с външни за училището организации и институции

□ Механизми за проследяване на ефективността от дейностите по превенция и интервенция;

За ранното откриване на причините за насилие в училище, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, ОУ „Константин Арабаджиев“ – гр. Варна работи всекидневно чрез:

-Системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията

-Подобряване на физическата среда в училище /с фокус върху класните стаи/, която не съдържа предпоставка за изява на агресивно поведение и в същото време създава условия за формирането на класа като общност;

-Работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;

-Следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които наблягат на наказанието

V. МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА

Училищната политика се осъществява на равнище училище и на равнище клас чрез дейности по превенция и интервенция /реакция/. Привличането на родителите, институциите и организациите чрез съвместни дейности и инициативи е важна част от реализирането на училищната политика.

Превенцията на насилието и тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейностите на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за мислене и отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на вече възникнала ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципът на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на насилие и тормоз.

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

1. Създаване на Координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Съветът се ръководи от заместник-директор, определен от директора и включва в състава си педагогически специалисти на учителски длъжности, училищен психолог.

2. Оценка на ситуацията - организира се от училищното ръководство и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници /Приложение № 1 – Въпросник за учителя; Приложение № 2 – Въпросник за ученика за взаимоотношенията в класа; Приложение № 3 – Въпросник за тормоза от връстниците в училище/, дискусии с участие на цялата училищна общност и др.

С резултатите от оценката се запознава училищната общност в подходящ формат.

Резултатите могат да се обсъдят на педагогически съвет, на родителски срещи, и в часовете на класа.

3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза – изготвя се и се реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година на базата на извършената оценка в началото на всяка учебна година.

Планът включва описание на всички дейности по превенция и интервенция на ниво институция и ниво клас; очертават се срокове и отговорности по изпълнение на дейностите по превенция и интервенция.

4. Планиране/актуализиране на дейности по превенция

4.1. Дейности по превенция на равнище училище

☐ Създаване /актуализиране на етичен кодекс на училищната общност съгласно ЗПУО. Етичният кодекс на училищната общност включва всички участници в предучилищното и училищното образование.

☐ Създаване/актуализиране на единни училищни правила, които са част от Правилника за дейността на институцията.

☐ Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоз

☐ Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз

☐ Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в институциите на предучилищното и училищното образование за превенция и справяне с насилието и тормоза.

☐ Информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността – съществуващите услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училището.

4.2. Дейности за превенция на ниво клас включват:

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кынчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

- ☐ В час на класа учениците и класният ръководител създават правила за поведение на класа
- ☐ Обучителни дейности и работа с класа, в които водеща роля има класният ръководител.
- При работата на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности.

- Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Основните теми могат да бъдат:

- 1. Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните**
- 2. Ценностите – какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?**
- 3. Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?**
- 4. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?**
- 5. Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим?**

☐ Запознаване с Правилника за дейността на ОУ „Константин Арабаджиев“ и правилата за поведение в началото на учебната година

☐ Запознаване на учениците със същността на насилието и тормоза, проявите и участниците в процеса

☐ Запознаване на учениците с видовете тормоз – виртуален и реален

☐ Подпомагане подобряването на взаимоотношенията, създаване на атмосфера на доверие и споделяне на собствен опит в часовете на класа

☐ Реализиране на дейности за изграждане на паралелката като общност, зачитаща училищните правила, традиции и утвърждаваща позитивни ценности

Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например – всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушван, мненията не се омаловажават и т.н.

☐ Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на децата и учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция /ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от децата и др./

☐ Провеждане на тематични родителски срещи

5. Дейности по интервенция

5.1. Интервенция на ниво училище

Дейностите по интервенция на ниво институция се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първи педагогически съвет за учебната година. Включват:

□ Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията. Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация, при което е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя. На базата на вписаните ситуации, координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се въвлечат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученикът към

допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск.

Дневникът, документацията по Механизма за противодействие на тормоза и насилието и съпътстващата документация по случаите се съхранява при заместник-директора, който е председател на Координационния съвет.

5.2. Дейности по интервенция на ниво клас – отнасят се до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация.

□ Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.

□ Съвместни действия между класен ръководител и училищен психолог и включване на външни специалисти. Може да се организират допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист.

□ При по-тежки инциденти се препоръчва работа с целия клас от училищния психолог, като за целта може да се покани и външен за училището специалист

□ Осъществяване на консултация и психологическа работа на ученика и неговите родители от училищния психолог.

□ Използване на посредник при разрешаване на конфликта

□ Провеждане на тематична родителска среща

□ Съвместни действия между класен ръководител или учител и училищен психолог

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

Училищният психолог може да подпомага работата на учителя като наблюдава ученика във взаимоотношенията му с другите ученици и да даде насоки за действията и мерките, които учителят да

предприема при необходимост.

НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз
2. Подход за възстановяване на щетата
3. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз
4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността
5. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на институцията
6. Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на

институцията срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз

Задължение на всеки служител на ОУ „Константин Арабаджиев“ - гр. Варна е да се намеси, за да прекрати ситуация на насилие/тормоз, на която е станал свидетел или за, която е получил сигнал /от дете, родител или друг служител от училището/.

Всеки служител в училище е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на училището!

Стъпка 1: Ако се наблюдава ситуация на насилие/тормоз, то се вземат мерки тя да се прекрати незабавно!

□ В случай на физическо тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно; когато има опасност за живота на детето, неговото

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

здраве и физическият интегритет може да се използва разумна физическа сила под формата на избутване, издърпване, задържане на място.

□ Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето, което е нанесло насилието/тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата – свидетели на насилието, към средата, а не към активните участници и потърпевшите в ситуацията на насилие.

□ Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

Стъпка 2: Доклад до директора на ОУ „Константин Арабаджиев“ – Варна –

До един час след прекратяване на ситуацията на насилие/тормоз и/или след научаване за ситуация на насилие/тормоз учителя/служителя следва да докладва /устно/ за нея на директора. В същия период следва да се уведоми и класния ръководител на участниците в ситуацията.

Стъпка 3: Директорът на ОУ „Константин Арабаджиев“ – Варна преценява съвместно с класния ръководител дали е налице ситуация на насилие/тормоз и към кое ниво се отнася.

□ Ако се прецени, че става въпрос за конфликт, а не за тормоз, директорът насочва въпроса за решаване от класния ръководител;

□ Ако ситуацията е от първо ниво, директорът насочва въпроса за решаване от класния ръководител

□ Ако ситуацията е на тормоз от второ или трето ниво, директорът нарежда на наблюдаващия ситуацията /получилia сигнала да подготви доклад до председателя на Училищния координационен съвет и да се започнат действия по училищните процедури за реакция при второ и трето ниво на тормоз.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ

НА СЪОТВЕТНИТЕ ДЕЙСТВИЯ от Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, утвърден със заповед № РД09-5906/28.12.2017г. на Министъра на образованието и науката.

2. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока.

Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището.

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

Възстановяването на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, училищния психолог. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан:

- ☐ Като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете.
- ☐ Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и ученикът, който е потърпевш от насилието. Този процес се медира от ангажирания в случая класен ръководител и училищния психолог.
- ☐ След изясняване на ситуацията и постигане на договореност, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на децата и да реагират своевременно. Училищният психолог също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и да даде насоки за действията и мерките, които класният ръководител предприема при необходимост.
- ☐ При преценка, може да бъде насочено към услуги в общността

3. Действия при инцидент, криза или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на инцидент или криза се следват предписанията от Механизма - Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- ☐ При инциденти и кризи се препоръчва работа в групов формат /например работа с целия клас/, като кризисната интервенция и от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. В определени рамки – затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица и др. Предлага се пространство да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка. Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от училищния психолог, а при липсата на такъв специалист веднага да се потърси съдействие от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, състояща се от кризисни психолози към МОН, мобилна

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

група или специалист от услуга в общността или мобилни кризисни психолози от Държавната агенция за закрила на детето. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия /съпреживяване/, за да може то да развие това чувство към другите.

□ Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден /или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно/ и да разбере какво точно се е случило.

Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

□ Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстници. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;

□ Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

□ Детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с училищния психолог;

□ Не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици. При създаване на необходимите условия и след съответно обучение на специалистите в училището, може да се реализира медиация с цел възстановяване на емоционалната и моралната щета и взаимовръзките между децата.

□ Наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;

□ Необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;

□ Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището

□ Валидират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

□ Насърчават се отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая

□ При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността

4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кънчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и др. Всяко училище следва да има актуална информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

5. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на училището

Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие. Оказва се помощ, в случай че има пострадал/пострадали.

Детето трябва да бъде отделено с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране/кризисна интервенция. Уведомяват се родителите на детето. С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря психолог.

Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от педагогическия съвет. Училището организира провеждане на педагогически съвет за вземане на решение за последващи действия. Обсъждат се възможни действия и се прави план за работа с детето.

6. Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

При насилие на възрастен над дете незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията и се свиква Координационния механизъм за дете в риск. Училището извършва последователни действия – Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск? С пострадалото дете разговаря психолог, който прави оценка и изготвя становище.

6. Работа с родители

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност.

6.1. Партньорството с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

☐ Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да и се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да

ОУ "КОНСТАНТИН АРАБАДЖИЕВ" гр. Варна

гр. Варна 9000 • ул. "Ангел Кьнчев" № 1 • тел./факс: 052 614 248 • 0877 977 687 • info-400012@edu.mon.bg

участват.

□ Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението им в живота.

□ Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището и други организации и институции. Родителското съдействие може да има различни измерения, като:

□ Родители-специалисти от областта на помагащите професии /психолози, социални работници, медиатори, лекари/ или други професии, които могат да бъдат полезни и с чиято помощ могат да се

реализират училищни инициативи

□ Родители, изявили желание да се включат в групи за придружаване на определени групи деца по пътя от дома до училището и обратно.

□ Родители, изявили желание да бъдат посредници между училището и родителите или други организации и институции, когато това се налага.

6.2. Партньорството с родителите в случаи на интервенция: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията. Насоки към учителя за разговор с родителите:

□ Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за сваляне на напрежението още в началото.

□ Добре е останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат

информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца, от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.

□ Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености – кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е класният ръководител да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка, класният ръководител може да насочи родителите за консултация с училищния психолог, или с други специалисти по необходимост.

6.3. Насоки за работа с родители, които не съдействат

В случай, че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

7. Ресурсна обезпеченост

□ осигуряване на ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза съгласно Годишен план за квалификационната дейност; търсене на подкрепа и съдействие от външни за институцията специалисти, които са обучение за интервенция и ситуации на тормоз; информационни материали и др.

□ Информация, материали по темата за насилието и тормоза в училището, информация за наличните ресурси в общността и др.

Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ /Отдел „Закрила на детето“ – ОЗД/ и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция, в който може да се включи представител на институцията /класен ръководител, училищен психолог.

Индивидуалната работа по случай с дете се осъществява интегрирано от мултидисциплинарен екип.

При становище от координационния съвет в училището за инициране на работа по случай или ако не се свика Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция, психологът следва да иницира работа по случай с детето в училището.